

૧૧. ઊંટ અને ફકીર

એક ફકીર વનવગડામાંથી પસાર થતા હતા. એવામાં એક વેપારી તેને સામો મળ્યો. તેણે પૂછ્યું, “ફકીરબાબા, તમે આટલામાં ક્યાંય ઊંટ જતું જોયું ?”

ફકીરે કહ્યું, “તેની જમણી આંખ ફૂટેલી છે ? તે ડાબે પગે ખોડું છે ? તેનો આગલો દાંત પડી ગયો છે ? તેની એક બાજુએ મધ તથા બીજી બાજુએ ઘઉં લાદ્યાં છે ?”

ફકીરના આ સવાલ સાંભળી વેપારી રાજી થતો બોલી ઊઠ્યો, “ફકીરબાબા, એ જ મારું ઊંટ ! તમે તેને ક્યાં જોયું ? અમે સૌ ક્યારના તેને શોધ્યા કરીએ છીએ.”

ફકીર બોલ્યા, “પણ મેં તમારું ઊંટ તો જોયું નથી.”

ફકીરનો આ જવાબ સાંભળીને પેલા વેપારીને થયું કે નક્કી આ ફકીરે મારા ઊંટને જોયું તો છે; પણ તેના ઉપરના માલની લાલચે તે મને બતાવવા માગતો નથી. તેણે જરા કડકાઈથી ફકીરને કહ્યું, “ડાહ્યા થઈ મારું ઊંટ મને આપી દો; તેના ઉપર કીમતી ઝવેરાત પણ હતું. જો નહિ આપો, તો પકડીને રાજા પાસે લઈ જવા પડશે.”

ફકીર બોલ્યા, “અરે શેઠજી, હું તમને ખરું કહું છું કે, મેં તમારું ઊંટ જોયું જ નથી; પછી તેના ઉપર ઝવેરાતની તો વાત જ શી ?”

પેલો વેપારી હવે ગુસ્સે થઈ ગયો. તેણે પોતાના માણસોને કહ્યું, “આ ફકીરને પકડીને રાજા પાસે લઈ ચાલો.”

રાજાએ ફકીરની ઝડતી લેવરાવી, પણ કશું ઝવેરાત તેની પાસેથી નીકળ્યું નહિ. છતાં, ફકીરે ઊંટનું જે વર્ણન આપ્યું તે તો બરાબર પેલા વેપારીના ઊંટનું જ હતું. તેથી તેણે એ ઊંટ જોયું નથી એ વાત તો કેમ મનાય ? તેની ઉપરના ઝવેરાતની લાલચે તેણે તેને ચોક્કસ ક્યાંક સંતાડી દીધું છે, એમ માની રાજાએ તેને સખત શિક્ષા કરવાનો હુકમ કર્યો.

રાજાનો હુકમ સાંભળી ફકીર બોલ્યા, “રાજાજી, રહેમ કરીને પહેલાં મારી વાત સાંભળો. ખરેખર, મેં ઊંટ જોયું નથી. વાત એમ છે કે, હું વનવગડામાં કેટલાંય વરસથી રહું છું. મને બધું અવલોકન કરીને જોવાની ટેવ છે. આજે સવારે જ્યારે હું વગડામાં જતો હતો, ત્યારે મેં જમીન ઉપર ઊંટનાં પગલાં જોયાં, પરંતુ તેની સાથે માણસનાં પગલાં ન હતાં, તે ઉપરથી મેં માન્યું કે, તે ઊંટ તેના માલિક પાસેથી છૂટું પડી ગયેલું હોવું જોઈએ.”

“પગલાંના માર્ગની એક જ બાજુમાં ઝાડનાં પાંદડાં કરડેલાં હતાં. તે પરથી મેં માન્યું કે, ઊંટ એક આંખે કાણું હોવું જોઈએ.”

“તેનાં પગલાંમાંનું એક બાજુનું પગલું જરા ઓછું દેખાતું હતું. તે ઉપરથી મેં ધાર્યું કે, તે એક પગે ખોડું હશે.”

“તેણે જે પાંદડાં કરડ્યાં હતાં, તે પાંદડાંનો વચમાંનો ભાગ લટકતો રહી ગયો હતો. તે પરથી મેં માન્યું કે, તેનો આગલો એક દાંત પડી ગયો હશે.”

“તેના માર્ગની એક બાજુએ ઘઉં વેરાયેલા હતા અને બીજી બાજુએ માખીઓ બણબણતી હતી. એ ઉપરથી મેં અનુમાન કર્યું કે, તે ઊંટની એક બાજુએ ઘઉં લાદ્યા હશે અને બીજી બાજુએ મધ લાદ્યું હશે.”

“કોઈ માણસ તેની ઉપર બેઠું હોય તો ઘઉં કે મધ નીચે પડવા ન દે. એ ઉપરથી મેં માની લીધું કે તે ઊંટ એકલું તેના ધણી પાસેથી નાહું છે. થોડે દૂર જતાં આ વેપારી મને સામો મળ્યો અને ઊંટ વિશે પૂછવા લાગ્યો. મેં તેને ઉપર પ્રમાણે ઊંટનું વર્ણન કહ્યું. તે ઉપરથી તેને લાગ્યું કે, તેનું ઊંટ મેં જોયું છે, પણ ઝવેરાતની લાલચે હું તેને બતાવતો નથી. પરંતુ રાજાજી, હું સાચું કહું છું કે, મેં ઊંટ જોયું પણ નથી કે સંતાડ્યું પણ નથી.”

રાજાને આ સાંભળીને ખાતરી થઈ કે ફકીરે ખરેખર ઊંટ જોયું નથી કે સંતાડ્યું નથી. તેણે ઊંટ વિશે જે કહ્યું તે અવલોકન કરવાની ટેવ ઉપરથી જ કહ્યું હતું. રાજાએ ફકીરને ઈનામ આપી છોડી મૂકવાનો હુકમ કર્યો અને તેની અવલોકન-શક્તિનાં ખૂબ વખાણ કર્યાં.

શબ્દસમજૂતી

ફકીર ત્યાગી, વૈરાગી (મુસલમાન) વનવગડામાંથી જંગલમાંથી ખોડું ખોડવાળું, લંગડું લાઘા છે ખડક્યા છે; સામાન મૂક્યો છે. ક્યારના ઘણા સમયથી લાલચ લોભ કડકાઈથી સખતાઈથી ઝવેરાત હીરા, માણેક, મોતી જવાહિર વગેરે રહેમ દયા અવલોકન ઝીણવટથી જોવું તે કરડેલાં દાંતથી કાપેલાં કાણું (અહીં) એક આંખ વગરનું બણબણતી બણબણ એવો અવાજ કરતી ધણી માલિક નાહું છે નાસી ગયું છે વર્ણન કર્યું શું-શું અને કેવું કેવું છે તે વિસ્તારથી કહેવું

રૂઢિપ્રયોગ

ઝડતી લેવરાવવી જાંચ કે તપાસ કરાવવી

સ્વાધ્યાય

૧. નીચેના દરેક પ્રશ્નોના ઉત્તર એક-એક વાક્યમાં લખો :

- (૧) વેપારીએ ફકીરને શું પૂછ્યું ?
- (૨) વેપારી ગુસ્સે શા માટે થયો ?
- (૩) ઊંટ એક આંખે કાણું હશે એવું અનુમાન ફકીરે કયા આધારે કર્યું ?
- (૪) ફકીરે પોતાની કઈ ટેવને આધારે ઊંટનું વર્ણન કર્યું ?

૨. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો :

- (૧) ફકીરે કરેલું ઊંટનું વર્ણન લખો.
- (૨) વેપારીએ કડકાઈથી ફકીરને શું કહ્યું ?
- (૩) વેપારીની ધમકીનો ફકીરે શો જવાબ આપ્યો ?
- (૪) ‘ઊંટ પર ઘઉં અને મધ હતાં.’ - એવું અનુમાન ફકીરે કયા આધારે કર્યું હશે ?
- (૫) ફકીરની વાત સાંભળીને રાજાએ શું કર્યું ?

૩. નીચેના શબ્દનો ઉપયોગ કરી, વાક્ય બનાવો :

ઝવેરાત, હુકમ, અનુમાન, અવલોકન, ફકીર

- (૧) _____
- (૨) _____
- (૩) _____
- (૪) _____
- (૫) _____

૪. નીચેનાં વાક્યોને વાર્તાના ક્રમમાં ગોઠવીને લખો :

- ફકીરને રાજા પાસે લઈ ગયા. (૧) _____
- રાજાએ ફકીરનાં વખાણ કર્યાં. (૨) _____
- રાજાજીએ ફકીરની વાત શાંતિથી સાંભળી. (૩) _____
- વેપારી ફકીર પર ગુસ્સે થયો. (૪) _____
- ફકીર વનવગડામાંથી પસાર થતા હતા. (૫) _____
- રાજાજીએ ફકીરને વિનંતી કરી. (૬) _____

૫. નીચેનાં વાક્યો કોણ બોલે છે તે લખો :

- (૧) 'તેની જમણી આંખ ફૂટેલી છે ?' _____
- (૨) 'તેની ઉપર કીમતી ઝવેરાત પણ હતું.' _____
- (૩) 'આ ફકીરને પકડીને રાજા પાસે લઈ ચાલો.' _____
- (૪) 'રાજાજી, રહેમ કરીને પહેલાં મારી વાત સાંભળો.' _____

૬. પાઠમાંથી શોધીને દીર્ઘ 'ઈ' આવતો હોય તેવા દસ શબ્દો તમારી નોટમાં લખો :

૭. નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો લખો :

કૃપા	_____	આંખ	_____	વિખૂટું	_____
માલિક	_____	જંગલ	_____	સાચું	_____

૮. નીચેના શબ્દોને શબ્દકોશના ક્રમમાં લખો :

રહેમ, ઊંટ, વગડો, ઝવેરાત, પાંદડું

- (૧) _____ (૨) _____ (૩) _____ (૪) _____ (૫) _____

પ્રવૃત્તિ

- તમે તમારા વર્ગખંડનું અવલોકન કરો. તમારા અવલોકનને આધારે વર્ગખંડનું વર્ણન કરો.
- તમારી આસપાસનાં પ્રાણી, પક્ષીઓની ચાલવાની, બોલવાની, ખાવાની વગેરે બાબતોનું અવલોકન કરો.

